

Enslige mindreårige

Jorunn Gran

Psykologspesialist, barn og ungdom

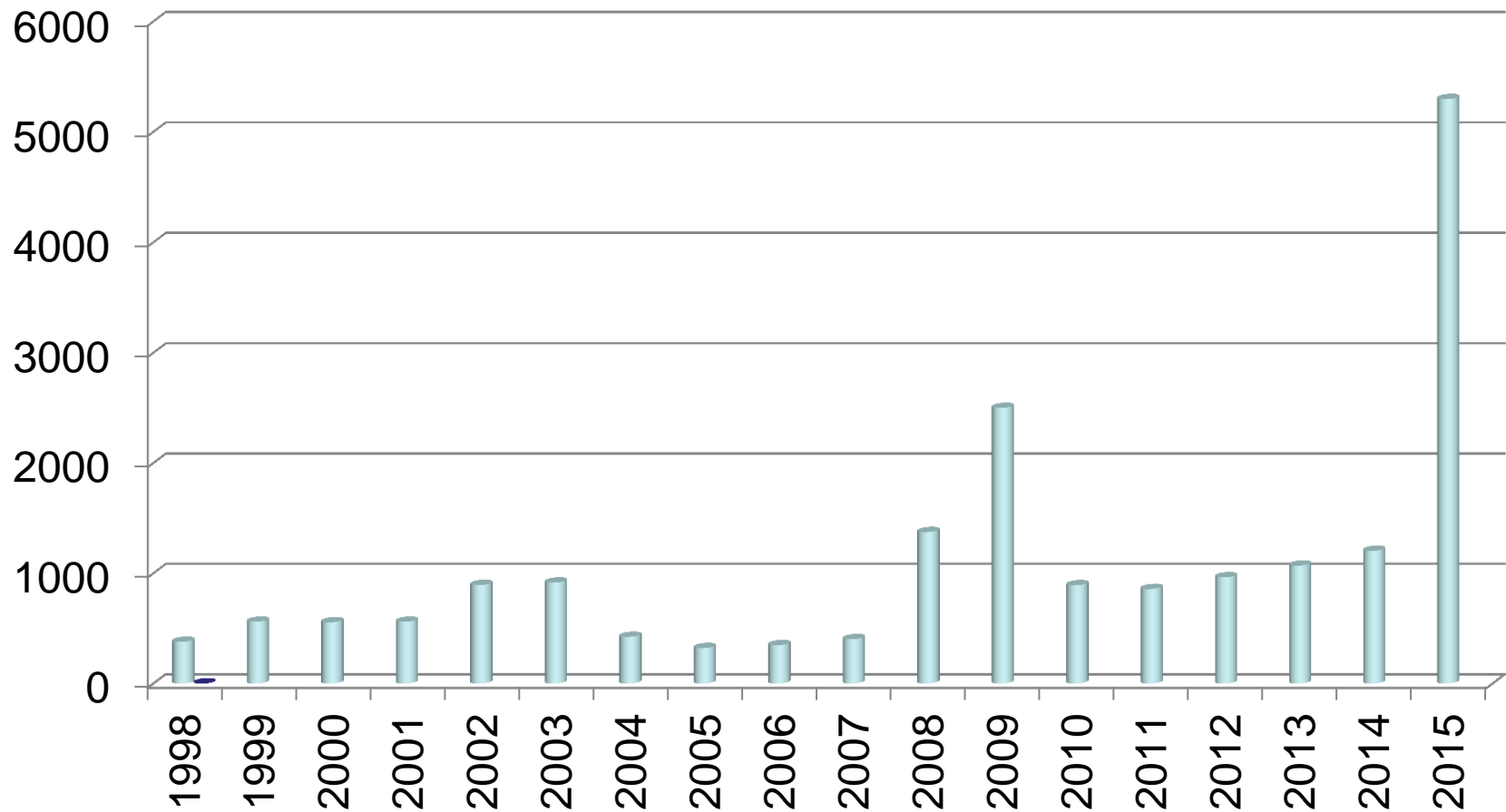
RVTS Midt

- Barn som flyktninger – en spesielt sårbar gruppe
- EM en gruppe av flyktningbarn med særskilte utfordringer

Antall mindreårige asylsøkere til Norge

Enslige Mindreårige; både barn og flyktninger

- Enkeltpersoner med erfaring, muligheter og ressurser
- Selvstendige
- Ofre for brudd, tap og kriser, krig, forfølgelse og flukt, noen også fengsling og tortur
- Sårbare
- Avhengige

Flyktningbarn

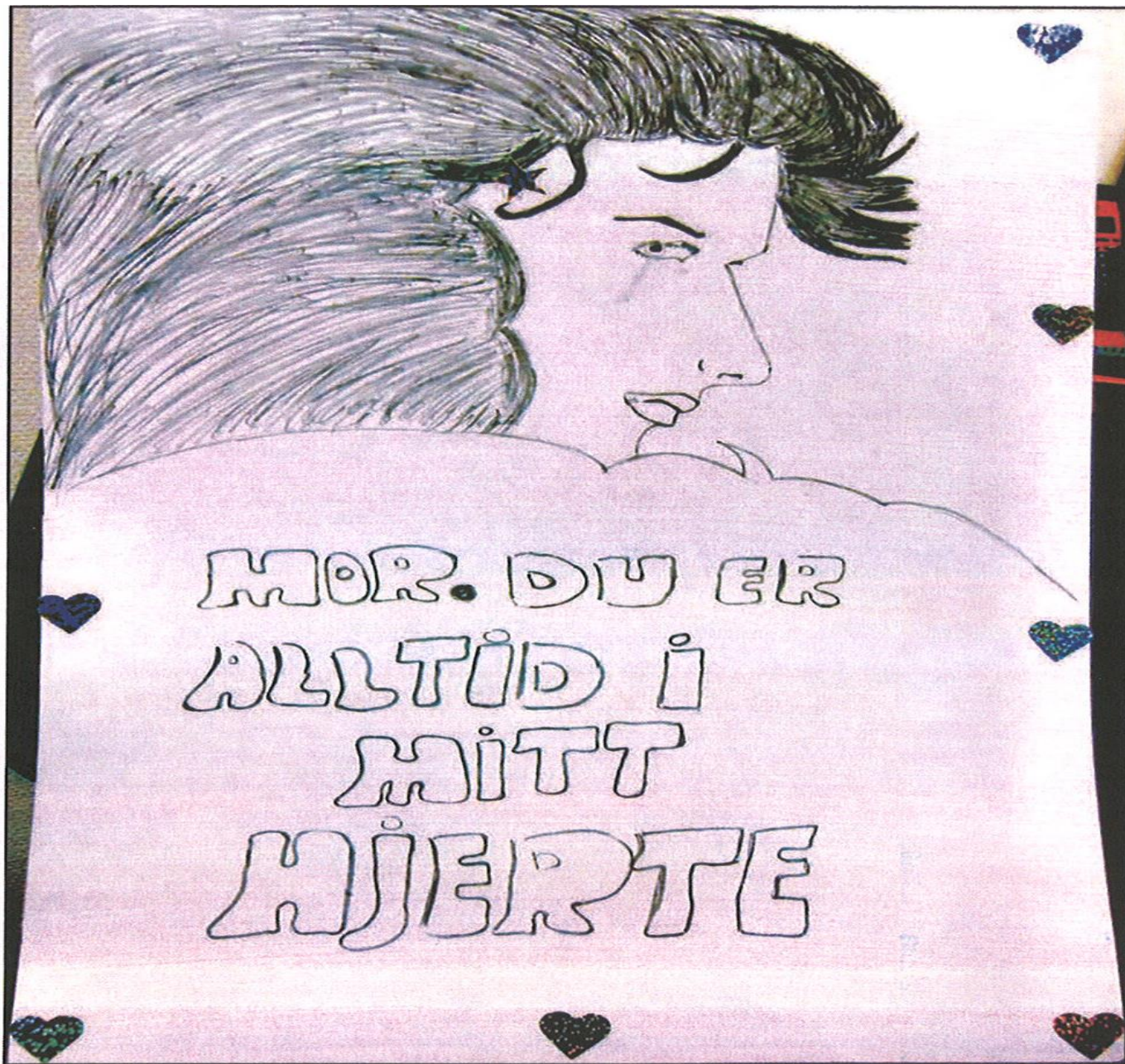
Barns psykiske helsetilstand kan i stor grad knyttes til hvordan omsorgspersonene klarer å ivareta omsorgsansvar under svært belastende forhold og hvilket fundament som er lagt i tidlige år.

Det å høre til

”... å oppleve tilhørighet, beskyttelse og omsorg er forutsetninger for å bli et velfungerende menneske. Uten solid tilknytning til andre, uten et emosjonelt ankerfeste, risikerer vi å virre rundt og utvikle skadelige overlevingsstrategier, og bli umulige å ha med å gjøre ...”
(S. Gran)

Illustrasjon 1 En 16-17 årig afghansk gutt tegnet sin mor basert på et bilde han hadde tatt av henne med mobilen sin. Han kunne ikke skrive selv, men fortalte en av vennene sine hva han ønsket det skulle stå, og så oversatte vennen det han ønsket å skrive til norsk, slik at han kunne kopiere det.

Hva kjennetegner EM?

- En sammensatt gruppe når det gjelder alder, kjønn og nasjonal bakgrunn, men flest gutter 15-17 år.
- I spenningsfeltet mellom vanlig ungdom og hjelpetrengende flyktning.
- Mennesker som har med seg varierte erfaringer; krigserfaringer, flukterfaring og brutte relasjoner.
- Men de er også barn og unge med fritidsinteresser, ”voksesmerter”, pubertetsproblemer, kjærlighetssorg og framtidsdrømmer.
- Det som kanskje først og fremst karakteriserer EMA er at **de individuelle forskjellen er store**

(Lauritsen, Berg, Dalby, 2002)

EMA - en uensartet gruppe

EMA er forskjellige når det gjelder: alder, skolegang, religion, om foreldre eller annen familie lever, om de har kontakt med dem eller ikke, om de har kontakt med andre av samme etnisk bakgrunn, hvor lenge den enkelte har bodd i Norge, fluktbakgrunn, flukthistorie, behov for psykososiale tilbud, interesser og kontakt med jevnaldrende, hva slags boalternativ den enkelte ønsker (bofelleskap, familieplassering, annet), modenhet, osv.

Underveis

Fafo-rapport

2010

Cecilie Øien

Hvorfor flykter enslige mindreårige?

- Krig og væpnet konflikt
- Familiesituasjon og trusler eller opplevd fare i eget nettverk
- Omsorgssvikt, vold, seksuelt misbruk
- Dårlige muligheter for utdanning og arbeid i opprinnelseslandet. Vold på skolen.
- Migrasjon til naboland som ikke fikk forventet utfall

Hvorfor flykter enslige mindreårige?

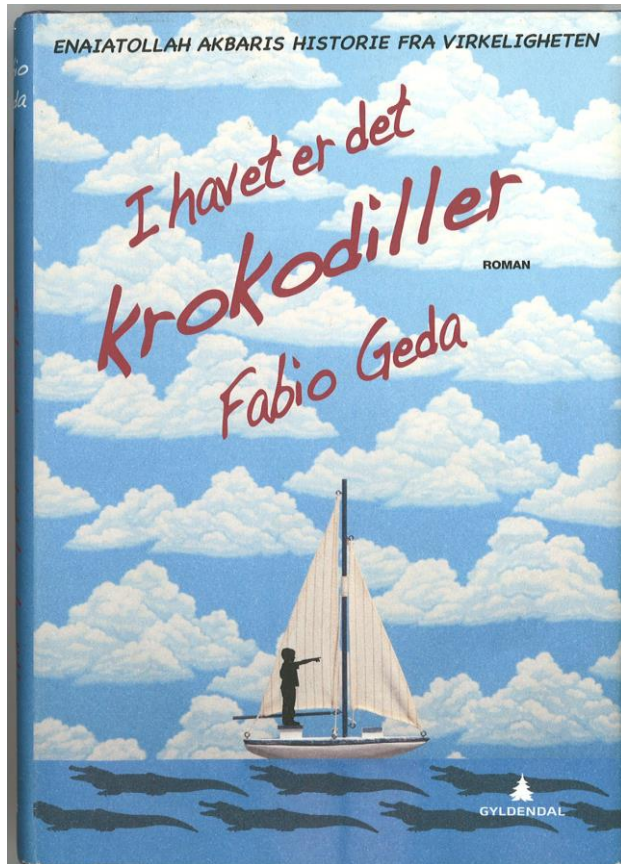
- Migrasjon er en aktiv og konkret strategi for å oppnå mål innenfor ungdommenes og deres familiers større livsprosjekt. Migrasjon kan være en ”motor” for å bedre både materielle og eksistensielle sider ved livet.
- Migrasjon er like mye en måte komme bort fra vanskelige situasjoner av ulik art som en måte å komme seg til Europa på
 - for jenter; f.eks.. å unngå ekteskap eller seksualisert vold,
 - for gutter; å unngå verneplikt, eller søke beskyttelse pga foreldres politiske ståsted
- Det er ikke uvanlig at EM som migrerer til Europa har kunnskap om eller erfaring med migrasjon til naboland. Søken etter et bedre liv og sosial mobilitet gjør Europa til en attraktiv destinasjon

Hvem tar avgjørelsen?

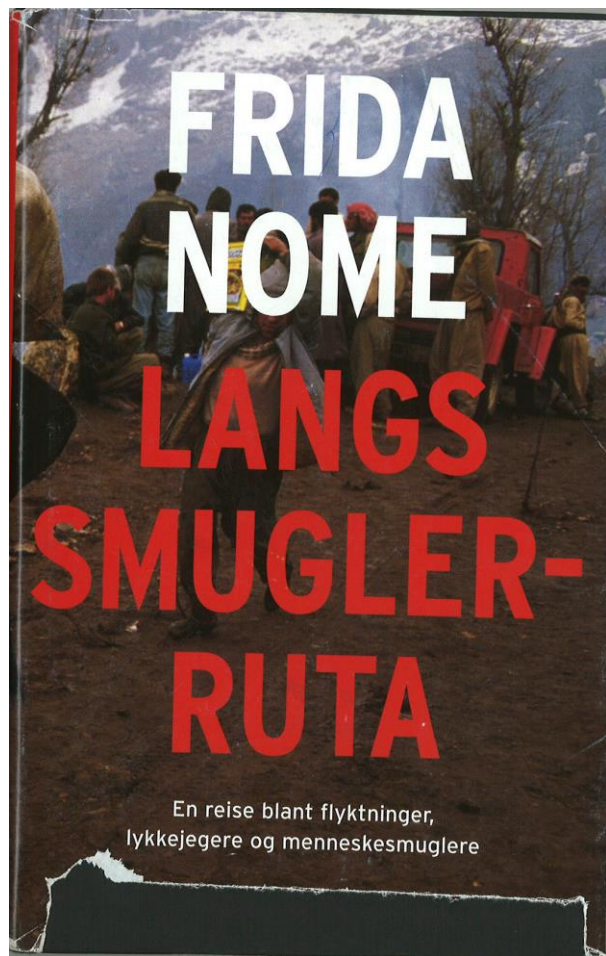
- Foreldre, besteforeldre, eldre søsken, onkler, men mange forteller at de er blitt tatt med i beslutningen.
- Mange opplever å ikke ha hatt et alternativ i en svært presset situasjon.

Fabio Geda:
"I havet er det krokodiller".
Enaitollah Akbaris historie
fra virkeligheten.
Roman, Gyldendal, 2011.

Langs smuglerruta.
En reise blant
flyktninger, lykkejegere
og menneskesmuglere.
Frida Nome.
Dokumentarbok.
Cappelen: 2005

EMAs egne beskrivelser:

Mens
Vi
venter

MENS VI VENTER
– en hilsen fra barn som søker asyl i Norge

Barn som bor på
asylmottak eller
omsorgssenter i
Norge forteller om
hvordan de har det
mens de venter på
asylsøknaden sin.

Redd Barna, 2010

«De andre», Margareth
Ohlin 2012

Ventetiden for EMA

- Langvarig venting kan være traumatiserende i seg selv
- Ventetiden er preget av mangel på mestring mening og nettverk
- Savn av tilknytningspersoner
- Hvordan de blir mottatt har stor betydning for den psykiske helsen
- Mestring, mening og nettverk kan skapes
- Miljøarbeidere kan være viktige omsorgspersoner og medmennesker

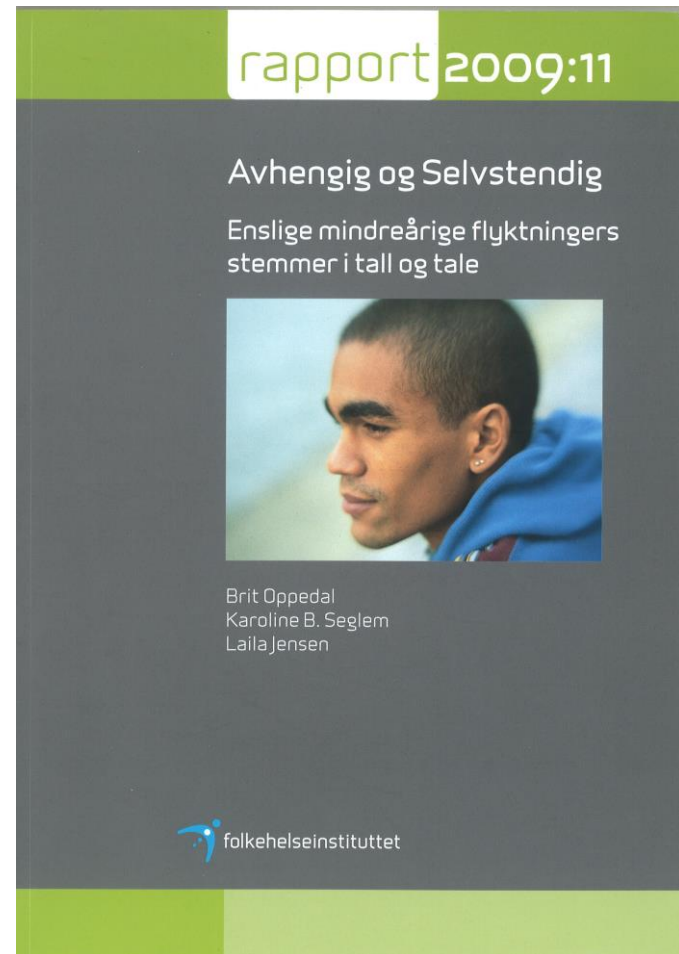

Avhengig og Selvstendig

Avhengig og
Selvstendig.

Enslige mindreårige
flyktingers stemme i
tall og tale

Folkehelseinstituttet
rapport, 2009:11

Spesifikke psykologiske belastninger hos EMA

- Spesielle utfordringer i fht. tapsopplevelser sorg og savn.
- Evt. krigsopplevelser og posttraumatiske stressplager
- 1 av 3 har mistet foreldre
- Ofte tilknytningsbrudd og opplevelser av avvisning fra sine nære. Tidlige historier med mishandling/omsorgssvikt/sekssuelle overgrep.
- Enslige barn svært utsatt under flukten for traumer og overgrep, sekssuelle overgrep, tvangsarbeid, prostitusjon, "trafficking". Liv som gatebarn.
- Sult. Følelser av utrygghet. Blitt skutt på, truet. Sett andre som har dødd plutselig
- Familiens delegat. Lånte penger. Sikring for storfamiliens økonomi. Store forventninger og krav til å lykkes utdanningsmessig og økonomisk. Bekymring for familien i hjemlandet.

Spesifikke psykologiske belastninger hos EMA (forts.)

- Familiegjenforening er sjeldent noen mulighet (bl.a. pga. asylpolitikk og oppholdsgrunnlag, ca 4% 1996-2005, kilde: SSB)
- Økonomiske bekymringer
- Særsilt strev med kulturell identitet. Manglende normgivere og autoriteter, mentorer.
- Akulturasjonsbelastninger, innenfor majoritetskulturen og egen kultur
- Diskriminering
- Fare for utvikling av marginalisering og normløshet.
- Lav frustrasjonstoleranse. Beskytter seg selv ved å angripe andre. Fare for gjengdannelser og kriminalitet.

Spesifikke psykologiske belastninger hos EMA (forts.)

- Sterkt behov for å mestre/selvstendighet, vanskelig å vise behov og sårbarhet.
- Ungdom uten nære, kontinuerlige voksenrelasjoner
- Ensomhet. Meningsløshet. Depresjon.
- Selvmordstanker (10%).
- Problemstillinger med ulike/falske identitet og ulike/falske historier. Psykologisk nedbrytende. Kan gi alvorlige psykiske konsekvenser og problemer. Spesielt vanskelig i den perioden identitet skal bygges. Hvem er jeg? Aldri helt meg i relasjoner. Vanskeliggjør terapeutisk hjelp.

Spesifikke psykologiske belastninger hos EMA (forts.)

- Opphopning av langvarige belastninger. Kronifiseringsfare.
- Søvnvansker
- Konsentrasjonsvansker
- Angst
- Posttraumatisk stress
- Ensomhet. Meningsløshet. Depresjon. Selvmordstanker
- 55% har behov for spesialisthjelp (tall fra Sverige). Lavere tall for barn som kommer med foreldre.

Depresjon blant enslig mindreårige asylsøkere

(Avhengig og selvstendig 2009) www.fhi.no

- Ungdommer med posttraumatiske plager har stor risiko for å utvikle depresjon
- 62% av EMA-ungdommer med PTSD-plager har også depresjon over klinisk grenseverdi
- 18% av EMA-ungdommer uten PTSD-plager har depresjon over klinisk grenseverdi
- Jenter har betydelig mer depressive plager enn gutter
- 52% av EMA-gutter har depresjonsplager
- 60% av EMA-jenter har depresjonsplager

Hva kan gjøres forebyggende? Øke sjansen for vellykket integrering og fungering i kommunene

- Systemer for å oppdage de det går dårlig med
- Kunnskap om traumatisering til de som er rundt EM
- Vurdere med tanke på psykologisk behandling (spesielt PTSD)

Hva sier de selv at de trenger?

- "en voksen som bryr seg om meg"
- "å få være, og bli behandlet som en helt vanlig ungdom"
- "skolegang og utdanning"
- Leksehjelp
- Stabile voksenkontakter med samme religiøse og etniske bakgrunn som dem selv
- Et sterkt behov for kontinuitet og stabilitet i en tilværelse som har vært ustabil og i en periode i livet der de opplever store utviklingsmessige endringer på seg selv.
- Få være på ett sted der de kan knytte kontakter og etablere nettverk, stabilitet rundt boposisjon, voksenkontakter og utdanning og skole.

Individuelle behov – helhetlige tiltak; sjekklister

- Bolig
- Skoletilbud
- Helsetilbud
- Fritidsaktiviteter
- Voksenkontakt, tilgjengelige voksne
- Sosialt nettverk, vennskapsbånd, norske venner
- Kontakt med egen etnisk gruppe
- Kontakt med hjemlandet, egen familie/ oppsporing/
snakke om de sentrale relasjonene i den mindreåriges liv
- Familiegjengenforening?
- Osv. ...

«window of opportunity»

- Framtidshåp
- Ønsker utdanning og integrering

Hvordan oppdage dem som trenger hjelp

- Oppdages ikke hvis vi ikke spør og snakker med dem
- **Abraham.** Artikkel i Vårt Land 29.01.16.
<http://www.vl.no/reportasjer/reportasje/hva-skjedde-med-abraham-1.680886>
- Plagene er ofte «inne i dem» og synes ikke
- Ingen klare utviklingsforløp
(forskning NKVTS/UiO, Jensen, Skårdalsmo m.fl., 2013-2015)

Forebyggende gruppeintervensjon for unge asylsøkere og flyktninger

- EXIT- Expressive Arts in Transit. Melinda Meyer, NKVTS
<https://www.nkvts.no/prosjekt/kunst-og-uttrykksterapi-kut-for-nyankomne-enslige-mindrearige-asylsokergutter-ved-transittmottak-exit-expressive-art-in-transition/>
- Sjøvegan modellen –Narrativ gruppeintervensjon. Myrvoll og Lundesgaard, RVTS-Nord
(http://fontene.no/mapper/Unge_flyktninger_bygger_felles_historie.pdf, og kap.13 i Eide, 2012)
- Male- og tegnegrupper, Savosnic, RVTS-Øst
http://www.rvtsost.no/files/2013/07/Veiledermanual_Male-samtalegr-EMA-jan-2013.pdf
- Manual for stabilisering og ferdighetstrening etter traumatiske hendelser, Støren, Odland og Christie Modum Bad/RBUP Øst og sør
[http://www.r-bup.no/cms/cmsmm.nsf/lupgraphics/sof_nettet_liten_23april_2015.pdf/\\$file/sof_nettet_liten_23april_2015.pdf](http://www.r-bup.no/cms/cmsmm.nsf/lupgraphics/sof_nettet_liten_23april_2015.pdf/$file/sof_nettet_liten_23april_2015.pdf)
- «Jeg glemmer å være trist», rapport RVTS-Midt/BUP-Klinikk. SINTEFF
- Andre Resiliensgrupper og Psykoedukative grupper

Litteratur

- **Psykososialt arbeid med flyktningbarn. Introduksjon og fagveileder** [Neumayer, S. M.](#), Skreslett, A., Borchgrevink, M., Gravråkmo, S. m.fl (2006)

Helse- og sosialarbeidere møter et mangfold av utfordringer i arbeidet med stadig nye brukergrupper. Veilederen er ment å gi støtte til helse- og sosialarbeideres arbeid.

- **Psykiatrisk og psykososialt arbeid med flyktninger - veileder** Dahl, S., Sveaass, N., & [Varvin, S.](#) (2006)

Veilederen er utarbeidet med fokus på behandleren innenfor psykisk helsevern. Siktemålet med veilederen er å dele faglige erfaringer og kunnskap.

(Begge veiledere kan lastes ned fra biblioteket, nkvts.no)

Litteratur (forts. I)

- **Avhengighet og selvstendighet. Enslige mindreåriges flyktingers stemmer i tall og tale.** Oppedal, Seglem og Jensen. Rapport 2009:11. Folkehelseinstituttet og IMDI. www.fhi.no
- **Undervegs. En studie av enslige mindreårige asylsøkere.** Cecilie Øien. FAFO-rapport 2010:20
- **Enslige flyktninger – kollektive utfordringer. Kommuners arbeid med enslige mindreårige flyktninger.** K. Lauritsen, B. Berg og I. Dalby. SINTEF IFIM, 2002.
- **Barn i bevegelse. Om oppvekst og levevilkår for enslige mindreårige flyktninger.** K. Eide, Høgskolen i Telemark: avdeling for helse- og sosialfag, 2000.
- **Kultur, slekt og mestring. En evaluering av arbeidet med enslige mindreårige flyktninger i Oslo.** K.H. Hjelde og E. Stensrud, Oslo Kommune, Barne- og familieetaten, rapportserien nr. 1, 1999.

Litteratur (forts. II)

- **I havet er det krokodiller. Enaiatollah Akbaris historie fra virkeligheten.** Fabio Geda. Gyldendal: 2011.
- **Mens vi venter – en hilsen fra barn som søker asyl i Norge.** Redd Barna, 2010.
- **En bedre dag i morgen. En barnesoldat forteller.** Ishmael Beah. Spartacus: 2007.
- **Langs smuglerruta. En reise blant flyktninger, lykkejegere og menneskesmuglere.** Frida Nome. Cappelen: 2005.
- **Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger.** Ketil Eide (red.) Gyldendal, 2012.
- **nkvts.no** (div. lenker, artikler, rapporter og andre publikasjoner)
- **rvts.no** (div. lenker, artikler, rapporter og andre publikasjoner, selvhjelpsfoldere, info om kurs, seminarer mm.)

Litteratur (forts. III) forskning NKVTS/UiO

- Skårdalsmo, E.M.B & Jensen, T. K. (2015). Unaccompanied asylum-seeking children's early life narratives of physical abuse from caregivers and teachers in their home countries.
- Jensen, T. K., Skårdalsmo, E. M.B., Fjermestad, K. (2014). Development of mental health problems – a follow-up study of unaccompanied refugee minors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*.
- Jensen, T. K. , & Fjermestad, K. Granly, L., Wilhelmsen, N. H. (2013) Stressful Life Experiences and Mental Health Problems among Unaccompanied Asylum Seeking Children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. DOI: 10.1177/1359104513499356
- Jensen, T. K. (2013). Enslige mindreårige asylsøkere i Norge – får de nok hjelp? *Speilvendt, 4*, 14-19
- Dittman, I. & Jensen, T. K. (2010). Enslige mindreårige flyktningers psykiske helse – en litteraturstudie. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. 47 (9), 812-817.
- Strandenæs, L.C (2015). Bare stå på og bli sterk: Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger – jentenes historier. Hovedoppgave i Psykologi, UiO.
- Chatwal, D. C. & Bøe, K. (2014). På sporet av en tapt barndom: En studie av enslige mindreårige asylsøkeres barndom. Hovedoppgave i Psykologi, UiO.
- Bekkedal, K.C. & Olsen, P.E. (2011). Liv på vent. Fortellinger fra enslige mindreårige under 15 år bosatt på norske omsorgssentre. Hovedoppgave i Psykologi. UiO

